

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ประเทศไทยได้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศใหม่ โดยน้อมนำกระแสพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ทุกหน่วยงาน ต่างน้อมนำกระแสพระราชดำรัสฯ มาเป็นแนวนโยบายพัฒนาหน่วยงานของตน อีกทั้งยังเผยแพร่แนวทางดังกล่าว ไปสู่ประชาชนทุกระดับ ให้ได้รับทราบถึงแนวความคิดและการนำแนวพระราชดำรัสดังกล่าวมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543)

เนื่องจากการประกอบอาชีพเกษตรยังมีปัญหาต่างๆ ทำให้เกษตรกรประสบความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ และยังคงเป็นกลุ่มอาชีพที่ยากจนกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ปัจจุบันการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความซับซ้อนมากขึ้น เกษตรกรต้องใช้ความสามารถรวมทั้งปัจจัยต่างๆ ในการผลิตเพิ่มมากขึ้นเช่น ปุ๋ย, สารเคมีกำจัดวัชพืช, ยาฆ่าแมลง, และศัตรูพืช เครื่องมือ เครื่องจักรในการผลิตความรู้ในการประกอบอาชีพและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกษตรกรต้องใช้ความพยายามในการจัดหามาใช้ในพื้นที่เพาะปลูกของตนเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน รายได้จากการเกษตรอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ส่งผลให้ขาดแคลนเงินทุนที่จะนำไปใช้จ่ายเพื่อประกอบ การผลิต ทางออกของเกษตรกรเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการลงทุนต่างๆ เหล่านี้คือการกู้ยืมทั้งจากสถาบันการเงินในระบบ เช่น สหกรณ์, สถาบันการเงิน, ธนาคาร, และจากแหล่งเงินนอกระบบ เช่น พ่อค้าคนกลาง, นายทุนปล่อยเงินกู้ในท้องถิ่น ฯลฯ

การทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชนั้น เกษตรกรจะสามารถทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งสอดคล้องกับนโยบายด้านสวัสดิการสังคมที่พึงปรารถนาให้ประชาชนในสังคมมีคุณภาพชีวิตและได้รับสวัสดิการสังคมที่ดี เพราะปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในสังคมมีคุณภาพชีวิตและได้รับสวัสดิการสังคมที่ดีคือ การทำงานและการมีรายได้ (Empoyment and Income maintenance) (ฉลองภพ, 2548) สำหรับการทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องเน้นการยังชีพในชนบทแบบพอเพียง หรือพออยู่พอกิน (Self Sufficiency) หมายความว่า “พอเพียง คือ พอรู้ประมาณ ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอ

ยืมคนอื่นมา เพื่อใช้ที่จะยืนอยู่ อยู่ได้ด้วยตัวเอง ให้ยืนบนขาของตนเอง และคนที่เกษตรกรจะมีความเป็นอยู่ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องไม่มีความโลภ อาจมีมากหรือน้อยก็ได้ แต่เบียดเบียนคนอื่นน้อย ไม่สุดโต่ง การมีกิน อย่างมีความสุข มิให้คิดท้อถอย ควรเร่งทำความเพียร มีความอดทน กตถิณ อุดออม” (ทองทิพพา, 2550)

จะเห็นได้ว่า การที่เกษตรกรจะปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งคนไทยในอดีตก็มีวิถีชีวิตเช่นนี้มาก่อน คือ การหาเลี้ยงชีพในลักษณะพอมีพอกิน สามารถพึ่งพาตนเองได้ อุปโภคอย่างมีเหตุผล และเมื่อมีการผลิตได้มากเหลือจากการบริโภคก็นำไปจำหน่าย มีการเก็บออมสะสมรายได้ที่เหลือจากรายจ่าย มีความสุขและความอบอุ่นตามอัตภาพในครอบครัว ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของเกษตรกรในชนบทนั้น ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านการศึกษา ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและการเพิ่มพูนความรู้

สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหาน ก็เป็นหน่วยงาน ที่มีหน้าที่ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองหาน ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นๆ ภายในพื้นที่อำเภอหนองหาน น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนมาถึงปัจจุบัน มีโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เช่น โครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงชุมชน โครงการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และมีการอบรมให้ความรู้ต่างๆ ที่นำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเนื้อหาในการอบรมให้ความรู้

การส่งเสริมเผยแพร่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอหนองหานจังหวัดน่าน มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และได้รับการตอบรับจากเกษตรกรเป็นอย่างมาก จนมีหมู่บ้านที่ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านตัวอย่างด้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด คือหมู่บ้านนายางหมู่ที่ 7 ตำบลบ่อแก้ว แต่อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ของเกษตรกรเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลา และขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้การส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองหาน ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรในระดับที่แตกต่างกัน การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นส่วนช่วยชี้ให้เห็นถึง สาเหตุ และปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัญหา ในการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านมา และจะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะช่วยในการวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดน่าน
2. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงานในภาครัฐ ในพื้นที่อำเภอหนองหาน จังหวัดน่าน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงปัจจัย ปัญหา ในการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ว่ามีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จะทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานส่งเสริมเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหน่วยงานภาครัฐว่าดำเนินการไปได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินการวางแผนการส่งเสริมการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปในอนาคต

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาในพื้นที่ 2 ตำบล ในอำเภอนาหมื่น คือตำบลบ่อแก้วตำบลนาทะนุง

ขอบเขตด้านประชากร

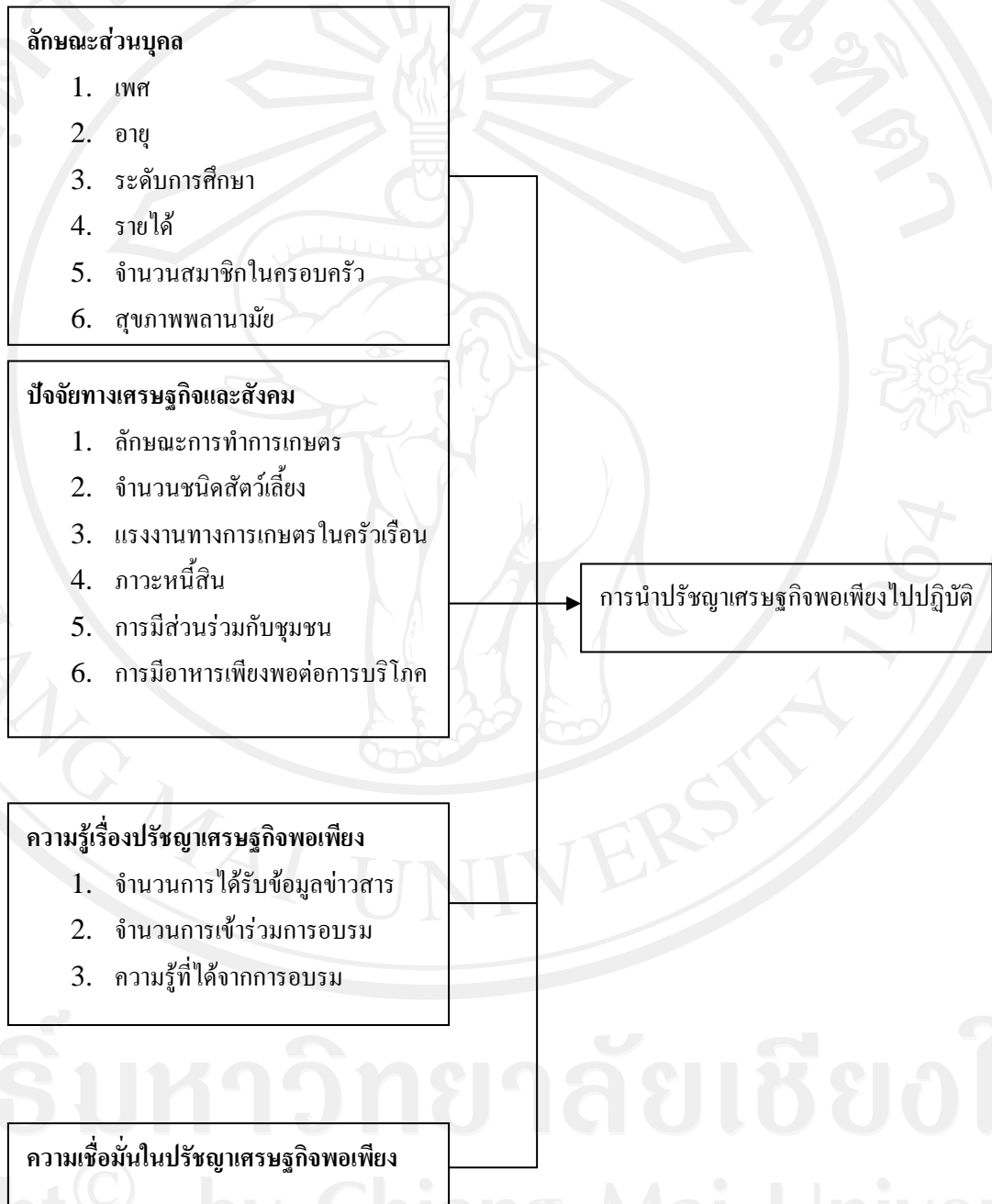
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ กลุ่มเกษตรกรที่เคยผ่านการอบรมจากสำนักงานเกษตรอำเภอนาหมื่น ซึ่งมีจำนวน 140 คน โดยทำการสุ่ม (Random sampling) จาก จำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่เคยผ่านการอบรมฯ จำนวน 215 ราย

1.5 สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ

1.6 กรอบแนวความคิด

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

1.7 นิยามศัพท์

การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กิจกรรม หรือโครงการ ต่างๆ ที่ดำเนินการโดยภาครัฐ เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ไปสู่เกษตรกร ทั้งที่เป็นกิจกรรม หรือโครงการ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง หรือกิจกรรมหรือโครงการอื่นๆ ที่มีการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเนื้อหา

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ หมายถึง การนำความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับการเกษตร ได้รับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่จากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรอำเภอานั้น ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในพื้นที่ การเกษตรของตนอย่างคุ้มค่า, การทำการเกษตรโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศน์รอบพื้นที่การเกษตร และ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร เป็นต้น

หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง หน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล ที่มีหน่วยงานอยู่ในพื้นที่ศึกษา เช่น ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ สาธารณะสุขอำเภอ พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรในพื้นที่อำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน

ลักษณะการทำการเกษตร หมายถึงลักษณะการใช้งานพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร เช่น การปลูกพืชเชิงเดี่ยว, การทำสวน, การปลูกพืชผสมผสาน เป็นต้น

การปลูกพืชเชิงเดี่ยว หมายถึง ลักษณะการใช้ที่ดินปลูกพืชหลักเพียงชนิดเดียว เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร, การทำนาแต่เพียงอย่างเดียว, การปลูกยางพารา เป็นต้น

การปลูกพืชแบบผสมผสาน หมายถึง การปลูกพืชหลากหลายชนิด โดยไม่เน้น หรือไม่มีพืชชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นพืชหลัก ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร

จำนวนชนิดสัตว์เลี้ยง หมายถึงจำนวนชนิดกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์เพื่อการเกษตรของเกษตรกร เช่น การเลี้ยงโค, กระบือ, สุกร ฯลฯ

แรงงานทางการเกษตรในครัวเรือน หมายถึงจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร ที่สามารถช่วยเหลือ หรือร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตรได้

การมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึงการร่วมกิจกรรมของเกษตรกร หรือการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนของเกษตรกร เช่น การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน, การร่วมจัดทำประชาคมหมู่บ้าน และการร่วมเป็นคณะกรรมการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น